

Vanhemmuuden tukeminen Euroopassa

Tiivistelmä

Johdanto

Työ- ja perhe-elämän tasapainoa ja lasten hyvinvointia koskevassa keskustelussa on keskitytty valtaosin lastenhoitopalvelujen, joustavien työjärjestelyjen ja lapsiperheen etuuksien kaltaisiin kysymyksiin. Vanhemmuuden vaikutus lasten hyvinvointiin ja tulevaisuuden mahdollisuuksiin tunnustetaan laajalti, mutta vasta vähän aikaa sitten vanhemmuuden tukemista ja vanhemmuuskasvatusta on alettu pitää sosiaalisena investointina, jolla voidaan vähentää vanhemmuudesta aiheutuvaa stressiä ja auttaa vanhempia selviytymään työstään ja perheasioistaan. Hyvät vanhemmuuden taidot vaikuttavat erittäin myönteisesti lasten psyykkiseen, emotionaaliseen ja henkiseen kehitykseen. Vanhemmuutta tukemalla voidaan edistää lasten terveyttä ja hyvinvointia osoittamalla vanhemmille, miten mielenterveysongelmat voidaan tunnistaa, tai antamalla heille ravitsemukseen liittyviä ohjeita. Vanhempia voidaan myös opastaa, miten heidän lastensa käyttäytymistä ja menestymistä koulussa voidaan parantaa. Ruumiillista kuritusta voidaan pitää huonon vanhemmuuden äärimmäisenä muotona. Vanhemmuuskursseilla vanhemmille opetetaan, miten kodin ristiriitatilanteet saadaan ratkaistua rakentavalla ja rohkaisevalla tavalla. Vanhemmuuden tukeminen ja vanhemmuuskasvatus auttavat saavuttamaan kaikki nämä tavoitteet antamalla vanhemmille erilaisia keinoja ja parantamalla heidän taitojaan neuvonnan, kursien, tiedotuskampanjoiden ja valistusmateriaalin avulla.

Osana meneillään olevaa perheitä ja työelämää koskevaa tutkimustaan Eurofound toteutti vastikään tutkimuksen vanhemmuuden tukemisen ja vanhemmuuskasvatuksen aloilla. Tutkimuksen perusteella laaditussa raportissa annetaan vertailevaa tietoa vanhemmuuden tukemisen ja vanhemmuuskasvatuksen palveluista, joita on tarjolla lapsiperheille, etenkin alle kouluikäisten lasten perheille. Raportti perustuu lähdekirjallisuudesta koottuihin tietoihin ja seitsemään maakohtaiseen raporttiin, joissa tarkastellaan palvelujentarjontaa Itävallassa, Belgiassa, Virossa, Unkarissa, Irlannissa, Portugalissa ja Ruotsissa. Jokaisessa maakohtaisessa raportissa on palveluja

koskevia tapaustutkimuksia, joita on käytetty osviittana määritettäessä sitä, mikä toimii hyvin.

Taustaa

Kansainvälinen kehitys vanhemmuustyön alalla on ohjannut kansallisen tason aloitteita. Vuonna 1990 tehdyn, Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen ratifiointi Ruotsissa johti vanhemmuustyön aloitteisiin, jotka ovat vaikuttaneet myönteisesti lasten terveyteen ja hyvinvointiin Ruotsissa. Kansainvälisenä perheen vuonna (1994) Itävallassa perustettiin liittovaltion tasolla vanhemmuuskasvatuksen työryhmä, jonka työn pohjalta laadittiin oikeusperusta vanhemmuuskasvatuksen taloudelliselle tuelle. Jäsenvaltioille annettu Euroopan neuvoston suositus nro 19 (2006) myönteisen vanhemmuuden tukemista edistävästä toimenpiteistä on vaikuttanut uusien lakien säätämiseen ja ohjelmien käyttöönottoon Belgiassa ja Virossa.

Myös Euroopan unionissa kiinnitetään yhä enemmän huomiota vanhemmuuden tukemiseen lähinnä tutkimushankkeiden ja keskinäisen oppimisen kautta. Vanhemmuuden tukemisella ei ole kuitenkaan ollut merkittävää sijaa varhaiskasvatuksesta sekä pienten lasten hoidosta ja lasten köyhyydestä käydyssä keskustelussa eikä työelämän, yksityiselämän ja perhe-elämän yhteensovittamista koskevassa sosiaalisessa vuoropuhelussa.

Keskeiset havainnot

Vanhemmuuden tukemisen tavoitteisiin ja tällaisten tukipalvelujen kohderyhmiin liittyvien ennakkokäsitysten korjaaminen on ensimmäinen askel kohti palvelujen käytön lisäämistä. Monet vanhemmat vaikuttavat olevan haluttomia käyttämään tukipalveluja, koska pelkäävät leimautuvansa "huonoiksi vanhemmiksi" tai luulevat, että tällainen tuki on tarkoitettu vain syrjäytymisvaarassa oleville perheille. Tällaisia tukipalveluja tarjoavat yrittävätkin

lisätä palvelujen käyttöä muun muassa "taitojen parantamiseen" perustuvalla lähestymistavalla sen sijaan, että lähtökohdiana olisivat puutteet vanhempien olemassa olevissa taidoissa.

Tukipalveluja toteutettaessa perheiden ja lasten kanssa työskentelevät asiantuntijat ja järjestöt pitävät "progressiivista yleisluonteisuutta" (eli tuen tarjoamista kaikille, mutta enemmän niille, jotka sitä eniten tarvitsevat) tehokkaimpana ja vähiten leimaavana toteutusmuotona. Yksittäisten ryhmien tavoittamisen osalta tukipalvelut, joissa strategiana on mennä suoraan perheen kotiin, ovat osoittautuneet erityisen hyödyllisiksi.

Tutkimuksen mukaan paljon on vielä tehtävä, jotta isiä saataisiin kannustettua osallistumaan vanhemmuutta tukeviin ohjelmiin. Ellei isien nykyistä vaatimatonta osallistumistasoa saada kohennettua, vanhemmuustyöllä saatetaan vahvistaa perhemallia, jossa äiti on "virallisesti hyväksytty" lastenkasvatuksen asiantuntija kotona.

Tukipalveluja tarjoava henkilöstö on koulutukseltaan monimuotoista: muun muassa sosiaalikasvattajia, psykologeja, sosiaalityöntekijöitä, lakimiehiä ja perhesovittelijoita sekä terveydenhuollon ammattilaisia, kuten äitiysneuvoloiden terveydenhoitajia sekä muita terveydenhoitajia ja lääkäreitä. Monet kurssit toteutetaan vapaaehtoisvoimin tai tiettyä hanketta varten palkatulla työvoimalla. Usein tämä merkitsee sitä, että henkilöstön vaihtuvuus on suurta, mikä voi heikentää henkilöstön ihmissuhdetaitoja, jotka ovat keskeinen tekijä vanhemmuustyössä.

Joissakin maissa on kehitetty onnistuneesti vanhemmuustyön koulutusta. Esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan laatimia vanhemmuustyön kansallisia ammattivaatimuksia (National Occupational Standards for Work with Parents) käytetään määrittäessä koulutuksen puutteita ja laadittaessa tulosindikaattoreita, ja niiden perusteella voidaan tehdä arvioiteja ja laatia työnkuvauksia. Itävallassa vanhemmuustyön ammattilaisilta vaaditaan 500 tunnin koulutusohjelmaa, jossa keskitytään vanhemmuuskasvatukseen.

Arviointi on ongelmallista monille palveluntarjoajille, sillä useinkaan heillä ei ole kannustimia eikä tarvittavaa henkilöstöä tai tarvittavia taloudellisia resursseja tulosten kattavaan mittaamiseen. Laadunvalvonta tapahtuu yleensä rahoitukseen liittyvien suuntaviivojen tai vertaispaineen kautta

(esimerkiksi Ruotsin paikallisviranomaisten avoin koordinoitimenetelmä). Monissa Euroopan unionin maissa suosituista standardoiduista ohjelmista on tehty usein muodollisia arvioiteja, kuten satunnaistettuja kontrolloituja tutkimuksia. Jotkut asiantuntijat ovat arvostelleet muodollisen arvioinnin korostamista lupaavien käytäntöjen hylkäämisvaaran vuoksi.

Päätelmät

- Vanhemmuustyön ja sen rajojen ja tavoitteiden selkeä määrittely on ratkaisevan tärkeää palvelujen tarjoamisen onnistumiseksi. Vanhemmuustyöhön liittyy monia aloja, esimerkiksi terveys, kasvatus ja sosiaalinen hyvinvointi, joten näiden tukipalvelujen rooli rajattava selkeästi tarjonnan puutteiden ja päällekkäisyyksien karsimiseksi.
- Palvelujen käytön lisäämiseksi ja palvelujen käyttäjien tarpeiden huomioon ottamiseksi on tärkeää antaa tukea saataville monissa erilaisissa muodoissa.
- Palvelujen kustannusten alentaminen ja lastenhoitomahdollisuuden järjestäminen palvelujen tarjoamispaikassa on kannustanut useampia vanhempia osallistumaan vanhemmuuskursseille. Vanhemmat toivovat usein vertaisryhmän tukea. Tämä on osoittautunut onnistuneeksi tutkimusmuodoksi, jolla voidaan vahvistaa vanhempien keinoja ja edistää samalla sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Joissakin Ruotsin kunnissa miehiä ja maahanmuuttajia on saatu osallistumaan ohjelmiin enemmän, kun ohjelmien henkilöstöä on palkattu näistä ryhmistä.
- Työntekijöiden pätevyyden parantamiseen kuuluu henkilöstön vaihtuvuuden vähentäminen ja hankkeiden rahoituksen turvaaminen. Tämä koskee muodollisen pätevyyden lisäksi myös sen oppimista, miten vanhempien kanssa voidaan luoda toimiva työsuhte.
- Vanhemmuutta tuetaan usein standardoitujen kansainvälisten ohjelmien avulla. Nämä ohjelmat perustuvat tutkimustietoon, ja niistä on yleensä tehty kattavia arvioiteja, kuten satunnaistettuja kontrolloituja tutkimuksia. Jotta tällaiset ohjelmat olisivat tehokkaita, niitä on kuitenkin sovitettava kohderyhmän erityistarpeisiin. Joissakin tapauksissa kansainvälisiä ohjelmia on sovitettu tutkimuslaitosten avulla sekä tekemällä kyselytutkimuksia ja kartoittamalla tarpeita.

Lisätietoa

Raportti *Parenting support in Europe* (Vanhemmuuden tukeminen Euroopassa) on saatavilla vuoden 2013 tammikuusta alkaen osoitteessa <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1270.htm>.

Lisätietoja antaa tutkija Daniel Molinuevo, sähköposti: dmo@eurofound.europa.eu